

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

De Privilegiis. Titvlvs VII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

Gregorius decimus in generali concilio Lug-
duensi.

VSurarum voraginem (quæ animas devorat, & facultates exhaurit) compescere cupientes, constitutionem Lateranensis a concilii contra usurarios editam, sub divina maledictionis interminatione precipimus inviolabiliter observari. Et quia, quo minor foeneratoribus aderit foenerandi commoditas, eo magis adimetur foenus exercendi libertas, hæc generali constitutione sancimus, ut nec collegium, nec alia universitas, vel singularis persona cujuscunque sit dignitatis, conditionis aut status, alienigenas & alios non oriundos de terris ipsorum, publicè foenebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris suis conducere, vel conductas habere, aut alias habitare permittant: sed hujusmodi usurarios manifestos omnes intra tres menses de terris suis expellant, nunquam aliquos b tales de cetero admittant: nemo illis ad foenus exercendum domos locet, vel sub alio titulo quocunque concedat. Qui verò contra fecerint, si persona fuerint ecclesiastica, Patriarcha, Archiepiscopi, Episcopi, suspensionis: minores verò personæ singulares, excommunicationis: si autem collegium, seu alia universitas, interdicti sententiam ipso facto senoverint incursum. Quam si per mensem animo sustinuerint indurato, terra ipsorum (quandiu in eis iudem usurarii commorantur) extunc ecclesiastico subiaceant interdicto. Ceterum si laici fuerint, per suos ordinarios ab hujusmodi excessu (omni cessante privilegio) per censuram ecclesiasticam compescantur.

CAP. II.

Manifesti usurarii licet mandaverint usuras restitui, ecclesiastica sepultura negatur, nisi primo satisfiat, vel secundum formam hujus decreti idoneè caveatur. Sepelentes eos contra hanc constitutionem, Lateranen. conc. poenam incurrun. Testamenta ipsorum aliter facta non valent, nec debet eis aliquis interesse, vel eis absolvere, vel ad confessionem admittere. h. d. Ioan. Andr.

Idem c.

Quamquam usurarii manifesti de usuris, quas receperant a satisfieri expressa quantitate vel indistinctè in ultima voluntate mandaverint: nihilominus tamen eis ecclesiastica sepultura denegatur, donec de usuris ipsis fuerit (prout patiuntur facultates eorum) plenarie satisfactum: vel illis quibus faciendâ est restitutio, si præsto sint ipsi, aut aliis, qui eis possint acquirere, vel eis absentibus loci ordinario, aut ejus vicegerenti, sive rectori parocæ, in qua testator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipsa parocia (quibus quidem ordinario, vicario, & rectori prædicto modo, cautionem hujusmodi eorum nomine licet præsentis constitutionis auctoritate recipere: ita, quod illis perinde actio acquiratur) aut seruo publico de ipsius ordinarii mandato idoneè de restitutione faciendâ sit cautum. Ceterum si receptorum usurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione prædicta exprimi volumus: alioquin aliam recipientis cautionem hujusmodi arbitrio moderandam: ipse tamen scienter non minorem quam verisimiliter creditur, moderetur: & si secus fecerit, ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem religiosos & alios, qui manifestos usurarios, contra præsentis sanctionis formam ad ecclesiasticam ausi fuerint admittere sepulturam, poenæ Late-

a Lateranense can. s. Alexand. III. c. 25. b alit. alios. c. al. ita. Idem in eodem. d. Supple cum effectu, idè si cautus, dicunt Ioan. Andr. Domin. ad vocatus, ne in isto casu simpliciter formet articulum, quod mutavit ad usuras, quia de mutantis contentum nisi procedunt receptis, textus non loquitur. factum nota. in simili sup. 127. c. 1. cap. 1. Et promissio de dando non concludit dationem. 1. q. 1. c. 1. Forst.

ranensis concilii contra usurarios promulgata sit inanis subiacere. Nullus manifestorum usurariorum testamentis interit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos solvat: nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suatum viribus facultatum præstent (ut præmittimus idoneam cautionem.

Testamenta quoq; manifestorum usurariorum aliter facta non valent, sed sint irrita ipso jure.

DE EXCESSIBVS PRAELATORUM, & b subditorum.

TITVLVS VI.

CAP. I.

Mendicantes non possunt acquirere nova loca ad habitandum, vel antiqua alienare vel mutare, absq; speciali licentia super ea de hac prohibitione faciat mentionem. In acquirentibus licentia pro eremitica vita ducenda, cessat prohibito, h. d. Ioan. An.

Bonifacius octavus.

Cum ex eo, quod prædicatores, minores, & religiosi si alii mendicantes, in civitatibus, castris, villis, aut aliis locis ad habitandum domos vel loca de novo suscipiunt, seu olim suscepta dimittunt, se ipsidem ad alia transferentes, diversa scandala quorundam provocent, & frequentes clamores ad sedem Apostolicam proferantur. Nos super hoc providere volentes, hoc perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliqui vel aliqui de prædictis, quibuscunque super hoc privilegia muniri existant (quæ ipsis contra tenorem constitutionum præsentis nullatenus volumus suffragari) in aliqua civitate, castro, villa, seu loco quocunque ad habitandum domos, vel loca quocunque de novo recipere, seu habitare recepta mutare, vel ea conditionis, permutationis, donationis aut cujuscvis alienationis titulo quocunque in alios transference præsumant, absq; sedis Apostolicæ licentia & speciali, plenam & expressam scientiam prohibitionis hujusmodi mentionem: si secus egerint, irritum decernentes. Per hoc tamen eis, qui videri voluerint eremiticam seu solitariam eligendâ, de novitate suorum licentia (quin cellas, mansiones seu habitacula in eremo, sive locis ubi non sit hominum habitatio propinqua, possint acquirere ac mutare) non intelligimus interdictum.

DE PRIVILEGIIS

TITVLVS VII.

CAP. I.

Exempti vel privilegiati, ut non teneantur, nisi sub certo iudicio respondere, ratione delicti contractus aut rei, si hæc fuerint vel facta in loco non exempto, conveniantur coram ordinario (si ratione delicti non.

Innocentius quartus in concilio generali Lug-
duensi.

Volentes a libertate (quam nonnullis Apostolica sedes privilegio exemptionis indulta) sic integram observari, ut & illam alii non infringant, & ipsi ejus limites non excedant, & declaratione irrefragabili definimus, quod quantumcumque sit sic exempti gaudent libertate, nihilominus tamen ratione delicti sive contractus, aut rei, de qua contra-

a al. satisfactio. b. Hæc duo verba, & subdistinguitur, sunt in antiquo codice. Et in recentioribus magis emendata. c. Per hoc excluditur hic legatus de latere. Phil. Fos. d. Vid. Conc. Trid. sess. de refor. c. 12. ubi hæc de re statu innotuit. e. Privilegiatum non debet excedere metas privilegior. sup. eod. sanct. c. 2. par. 1. d. ita: quod quantumcumque, &c.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ipfos agitur, rite possunt coram locorum ordinariis conveniri, & illi a, quoad hoc, suam in ipsos jurisdictionem (prout ius exigit) exercere. Nunquid ergo carent omnino in his commodis libertatis? non utique, quia nec coram ordinariis ipsis, dummodo sit in loco exempto commissum delictum, vel contractus initus, aut res litigiosa, nec ubi domicilium habent si alibi delinquant vel contrahant, aut res ipsa consistat, conveniri possunt aliquatenus super istis: nec domiciliorum praetextu locorum dioecesanum (si ubi deliquerunt, vel contaxerunt, aut res ipsa consistit, illi conveniantur) remittendi eos illuc, vel ipsis ut illic respondeant, injungendi habeant aliquam potestatem: salvis nihilominus casibus aliis, in quibus eos Episcoporum jurisdictioni subesse canonica praecipit insinua. Eridipsum decernimus circa illos, quibus ut non nisi sub uno certo iudice teneantur de se conquerentibus respondere Apostolico privilegio est concessum.

Monasterio privilegiato ut ejus Monachi a quocunque interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, cessat in illis ordinario jurisdictione quoad ista: nisi illi Monachi mitterentur ad prioratum subiecto ordinari: quia tunc etiam licet utrobique sint Monachi, ordinarii etiam quoad praedicta rite iudicant, quamdiu ibi manent, hoc dicit.

In eos b autem, quibus ne interdici, suspendi vel excommunicari a quoquam valeant, a sede Apostolica est indultum (sicut sunt religiosi quamplices) in quorum privilegiis continetur, ne quisquam Episcopus vel Archiepiscopus monasteriorum suorum Monachos pro ulla causa ullove loco interdici, suspendere, vel excommunicare praesumat, eisdem ordinarii jurisdictionem suam quantum ad ista ubique illi fuerint, penitus exercere non possunt. Nisi forsitan ipsi Monachi ad monasteriorum suorum prioratus ordinariis eisdem subiectos (ut vel gerant eorum c regimem, vel in eis tanquam proprii locorum ipsorum Monachi resideant) fuerint destinati: tunc enim etiam libere possunt ad eadem monasteria revocari, actam illorum, quam ipsorum prioratum Monachi reputant (cum non sit inconveniens aliquem d utrobique locum habere monachicam e) unum alteri subesse monasterio, vel ab ipso noscitur dependere, ratione tamen eorundem prioratum dicti ordinarii sua jurisdictione in ipsis etiam quoad praemissa (quamdiu morantur in illis) licite uti possunt.

CAP. II.

Curia Romana habet studium generale, & ejus privilegia. h. d. Joannes Andr.

Idem.

Cum de diversis mundi partibus multi confluant ad sedem Apostolicam quasi marem: nos ad communem tam ipsorum, quam aliorum omnium commodum & profectum paternam sollicitudine intendentes (ut sit eis mora hujusmodi fructuosa) providimus, quod ibidem de cetero regatur, & vigeat studium juris divini & humani, canonici videlicet & civilis. Unde volumus & statuimus, ut studentes in scholis ipsis penes sedem eandem talibus privilegiis omnino, libertatibus & immunitatibus gaudeant, quibus gaudent studentes in scholis ubi generale regitur studium, ac recipiant integre proventus f ius ecclesiasticos sicut illi.

CAP. III.

Dicit quomodo intelligatur privilegium quod habent quidam Abbates de populo benedicens, & quibus possint Abbates consorte consuetudine. Ioan. Ad.

a al. ita: & illi quoad haec. b De intellectu vide Decium in cap. tuarum. nn. 29. ext. de privileg. c al. illorum. d al. ita: aliquem sic utrobique, &c. e alii. Monachum. f Vid. Concil. Trident. sess. 3. de refor. c. 1. in fin.

Alexander IV. a

Abbatem, quos Apostolica sedes in exhibitione benedictionis super populum speciali privilegio insignavit, in ecclesiis, quae ad eos pertinent pleno iure, quando in eis divina officia celebrant, possunt post missarum solennia, & vespertinas ac matutinas laudes, benedictionem solennem super populum largiri. Alibi autem publice aut per vias, civitates, castra & villas, populis, & plebibus benedictionem facere vel impartiri non valeant. Nisi hoc eis expresso b Apostolico privilegio sit concessum. Nec eis c licitum sit alius, quam monasteriorum suorum conversis, & qui ad illa convolaverint, & in quos ecclesiasticam & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent, primam clericalem conferre tonsuram. Nisi eis id competat ex pleno praefata sedis indulto.

CAP. IV.

Exempti in locis non exemptis oratoria vel capellas sine dioecesanorum licentia construere non possunt, nec in exemptis sine licentia Papa. Nec possunt exempti assumere causas proprias suorum liberorum habitantium in se: etiam si illi sine sui consensu. Joannes Andreas.

Idem.

Auctoritate sedis Apostolicae de fratrum nostrorum consilio statuimus, quod oratoria vel capellas, in locis non exemptis sine dioecesanorum locorum ipsorum licentia exempti construere non praesumant: neque in sic constructis, nec tempore interditi (casibus expressis in iure duntaxat exceptis) celebrent vel faciant celebrari divina. Quod si talia praesumpserint, ab his per locorum ipsorum ordinarios compellantur. Et si quas propter hoc exemptorum ipsorum conservatores in eos sententias protulerint, illas penitus revocamus. Inhibemus insuper, ne in locis etiam exemptis hoc ipsi exempti facere audeant, nisi super his licentiam vel privilegium habeant sedis Apostolicae speciale. Causas quoque sive lites proprias suorum hominum liberorum, quae videlicet tantum ad ipsos homines pertinent, eisdem exempti suo nomine, sive ut actores, sive ut defensores, aliquatenus non assument. Etiam si sint ipsi dicti homines censuales: cum id nequaquam licitum sit eisdem.

CAP. V.

Privilegium Papa, quod qui excommunicari, suspendi, vel interdici non possint, non extenditur ad sententias ordinarias: nisi tale privilegium sit concessum Regibus, Reginis, vel ipsorum filijs, vel religioso loco, vel ordini. h. d. Ioan. And.

Clemens IV.

Ne aliqui de indultis Apostolicis confidentes, alios confidentius in suo iure molestant, & ordinario jurisdictionem contemnant pariter & eludant: Omnes indulgentias & privilegia, quibuscumque singularibus personis ecclesiasticis vel secularibus, cujuscunque sint praesentiae, dignitatis, conditionis aut status, quod interdici a quocunque, vel excommunicari non possint, nec reri vel ecclesiae ipsorum, ecclesiastico interdico supponi, sub quacunque forma verborum concessa, (illis per quae Regibus & Reginis eorumque filijs, necnon & religiosis quibuscumque non personarum tantum, sed ordinum privilegiorum vel locorum ratione, in hoc immunitas hujusmodi conceditur, duntaxat exceptis) de fratrum nostrorum consilio ad ordinario sententias & processus edicto perpetuo prohibemus extendi.

CAP. VI.

Inferiores prelati, quibus per privilegium conceditur usus metra, si sunt exempti in provincialibus & Episcopali concilio, non possunt metra usurisari, non habentibus laminas aut gemmas.

a In manuscriptis ita: Alex. III. b al. expresse. c Vid. Concil. Trident. sess. 23. de refor. c. 10.

ecclesiam fore exemptam: aut eam juris beati Petri existere: sive ad jus & proprietatem Romanæ ecclesiæ, vel ad Romanam ecclesiam specialiter, aut sine medio, vel etiam simpliciter pertinere: per hoc plene debet exempta hujusmodi ecclesia iudicari. Cum enim jure communi omnes ecclesie per orbem diffusæ ad Romanam ecclesiam pertineant, si id alicui concedatur ecclesiæ, vel de ea per sententiam iudicetur, ex hoc ipsius comprobatur exemptio: ut privilegii nihil aliâs allatura concessio ei, cui conceditur, & sententia nullum aliter datur subsidium ecclesiæ (pro qua fertur) prerogativam (cum verba aliquid operari debeant) conferat gratiæ specialis. Et est idem, si privilegium contineat, vel ipse Papa per modum exprimat superscriptum, quod ecclesia sit libera: seu quod potius Romanæ ecclesiæ libertate: vel quod in hoc prerogativa gaudeat specialis: aut si dicat indefinitivè, quod ecclesiæ Romanæ annum censum solvat, ad perceptæ indicium libertatis: sive quod ipsam ecclesiam eximit ab ordinarij a potestate: vel quod non audeat illic Episcopus cathedram collocare, aut imperandi (seu ordinationem quamvis levissimam faciendi) exercere aliquam potestatem. Similiter si aliqui recipiantur in propriis & speciales subjectos, censentur exempti. Non sic in propriis & speciales filios Romanæ ecclesiæ sint suscepti: tales quippe exempti propterea non existunt. Si verò dicatur simpliciter, quod aliqua ecclesia Romanæ ecclesiæ annum censum solvat: non propter hoc exempta ecclesia dici debet. Idem dicimus si circa aliqua per privilegium concedatur libertas, & clausula de censu annuo perfolvendo sequatur: ut si aliquibus quod ab alio, quam à Papa seu ejus legato excommunicatis, suspendi aut interdicti non possint, vel aliquid aliud specialiter a sede Apostolica sit indultum: vel etiam dicatur, quod in speciales Romanæ ecclesiæ filios sint assumpti, & sequatur in privilegio, quod ecclesiæ Romanæ ad indicium b libertatis perceptæ annum censum solvant. His enim & consimilibus casibus sic in certis privilegiati articulis, ordinariorum jurisdictioni quantum ad alia sunt subiecti. Licet autem sic diversos privilegiorum, quibus ecclesiæ ac monasteria eximuntur, tenores ad litem materiam amputandam duxerimus designandos: per hoc tamen alii exemptionum (si reperiantur) seu aliarum libertatum modis vel eorum effectibus nolumus aliquatenus derogari.

CAP. XI.

Privilegiati ut tempore interdicti possint celebrare divina clausi ecclesiis, alio etiam extraneos admittere non possunt. Et si fuerit singulari persona super hoc privilegiata, familiares suos admittit: sicut in familia conventus taliter privilegiati. Hoc privilegio non gaudet ille, cuius culpa ponitur interdictum, b. d. Dominicus.

Idem.

Licet d vobis concessum existat, ut interdicti tempore januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, voce submissa divina celebrare possitis: ad ea tamen aliquos etiam si aliunde venerint (nisi super hoc privilegiati existant) recipere nulla ratione debent. Cum conceditur singulari personæ, ut modo præmissis tempore interdicti celebrare valeat, vel audire divina: ejus familiares domestici ad audiendum cum ea, & celebrandum sibi divinum officium, licet admittuntur. Non sic autem in familiaribus alicujus conventus, seu collegij est censendum: illi enim nisi privilegiati fuerint, admitti non debent. Hujusmodi quoque concessione gaudere non potest is, cuius causa seu culpa, dolo

a Al. ordinaria. b Alii, iudicium, c Al. ita: sic scriptus privilegiati articulis. al. ita: sic inferius privilegiati articulis, &c. d de materia vide latissime in c. alima rator, infra de sent. excom.

vel fraude, fuit a sententia interdicti prolata, seu qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione lata exitus, præbuit consilium, auxilium, vel favorem.

CAP. XII.

Episcopi cum altare viatico celebrare possunt, & sibi facere celebrari: statamen, quod non violent interdictum, hoc dicit. Ioan. And.

Idem.

Quoniam Episcopi & eorumque superiores se habent diversis ex causis suis ecclesiis & diocesis absentare frequenter, nec semper possunt commodè ad ecclesias accedere pro missa celebranda vel audienda in ipsis, sine qua eos transire non decet absque causa rationabili ullam e diem: præsentis constitutione indulgemus eisdem, ut altare possint habere viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrari ubicunque absque interdicti transgressione illis permittitur celebrare vel audire divina.

DE INIURIIS, ET DAMNO DATO.

TITVLVS VIII.

CAP. VNIC.

Repressalia contra personas ecclesiasticas concedi, vel concessæ extendi non debent. contra facientes (nisi reuocent intra mensem) singulares sunt excommunicatis, uniuersitates interdicta. Ioan. And.

Gregorius X. in concilio generali Lugdunensi.

Et si pignorationes, quas vulgaris elocutio d repræfalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tanquam graves legibus, & æquitati naturali contrariæ, civili sint constitutione prohibita. Ut tamen earum prohibitio in personis ecclesiasticis tanto amplius timeatur, quanto in illis specialius inhihentur, eas concedi contra personas prædictas, seu bona ipsorum, aut quantumcunque generatim prætextu cuiusvis consuetudinis (quam potius reputamus abusum fore) concessas, ad illas extendi præsentis decreto districtius inhihemus. Illi autem, qui contra fecerint, aduersus personas easdem pignorationes, seu repræfalias concedendo, vel extendendo ad eas (nisi præsumptionis vel extensionis tempore intra mensem) si personæ singulares fuerint, sententiam excommunicationis incurrant: si verò uniuersitas, ecclesiastico subiacet interdicto.

DE POENIS.

TITVLVS IX.

CAP. I.

De veteri jure poterit Archiepiscopus, cum in provincia sua jurisdictionem suam exsequitur, punire notorios iniuriantes, sibi, nunciis, & familia sue, si per id sua jurisdictione impeditur: alias non, nisi consuetudo amplius tribuat: sed hodie tales iniurias puniunt, etiam si jurisdictionem non impediunt. b. d.

Innocentius IV.

Romana ecclesia: & infra. Licet autem Remen. Archiepiscopo suam Provinciam visitanti, eos, qui tunc sibi, vel suæ familiae, aut aliis, quos propter hoc per eandem provinciam dirigit, & etiam

a Al. fuerit. b Et an appellatione Episcopi venias electus, vide Felin. in cap. eam re. de rescript. vers. tertio restringitur. c al. ita: nulla die. d Vide l. librorum. h. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Bari. in l. Labeo. ff. de sup. le. e al. episcorum. f Vid. Alex. cons. l. i. incip. circa primum dubium, unde intelligi quare do quis possit esse iudex in propria causa.